

Ήταν 14 Σεπτέμβρη του 1814, στην Οδησό, όταν ο τυχοδιώκτης ιδιωτικός υπάλληλος Νικόλαος Σκουφάς, ο αποτυχημένος έμπορο Εμμανουήλ Ξάνθος και ο ονειροπαρμένος νεαρός Αθανάσιος Τσακάλωφ έστησαν επαναστατική οργάνωση και την βάφτισαν «Φιλική Εταιρεία». Σκοπός της «Με κάθε τρόπο, να ελευθερωθεί η πατρίδα». Αδελφοποιητοί ή βλάμηδες τα απλά αγράμματα μέλη της. Συστημένοι οι εγγράμματοι. Ιερείς εκείνοι που θα είχαν δικαίωμα κατήχησης και μύησης νέων μελών. Ποιμένες οι πιο πάνω. Από το 1820, ο Αλέξανδρος Υψηλάντης καθιέρωσε άλλα δυο σκαλοπάτια: Τους αφιερωμένους και τους αρχηγούς των αφιερωμένων. Πάνω απ' όλους, ήταν η Ανωτάτη Αρχή που την αποτελούσαν οι Μεγάλοι Ιερείς των Ελευσινίων.

Οι απαντήσεις που δίνονταν στα νέα μέλη, ήταν πολύ συγκεκριμένες. Τι καθεστώς θα ισχυε, μετά την επανάσταση; Μια κοινωνία ισότητας και δικαιοσύνης. Ποιοι θα κυβερνούσαν; Οι ικανοί. Ποιοι ήταν οι μεγάλοι ιερείς; Απαγορευόταν να πουν, αλλά όλο και τους ξέφευγαν μισόλογα κι ονόματα, όπως κόμης Καποδίστριας ή τσάρος Αλέξανδρος Α'. Που, βέβαια, δεν είχαν ιδέα πως ήταν «αρχηγοί οργάνωσης».

Τα επόμενα τρία χρόνια πέρασαν πολύ δύσκολα. Η απόφαση των τριών, να την ιδρύσουν, είχε έρθει σε μια εποχή κατά την οποία η ευρωπαϊκή αντίδραση βρισκόταν σε έξαρση. Η δημιουργία την Ιερής Συμμαχίας έσβησε και τις τελευταίες ελπίδες των λαών ότι θα μπορούσαν ν' αποτινάξουν την απολυταρχία. Η γαλλική επανάσταση ήταν παρελθόν. Ο Ναπολέων Βοναπάρτης το ίδιο. Και η Οθωμανική αυτοκρατορία είχε την υποστήριξη των μεγάλων της Ευρώπης. Μπορούσε, με άνεση, να ασκεί τρομοκρατία στα κατεχόμενα εδάφη.

Στα 1816, τα μέλη της Φιλικής Εταιρείας μόλις έφταναν τα είκοσι. Στα 1817, ανέβηκαν στα 42. Οι τρεις ιδρυτές αποφάσισαν να προχωρήσουν σε έρευνα, με το ερώτημα, αν ο λαός είχε ωριμάσει για μιαν επανάσταση. Τον Ιούλιο του 1818, πέθανε ο ενθουσιώδης Νικόλαος Σκουφάς αλλ' ένα ευτυχές γεγονός απάλυνε την απώλεια: Ο μνημένος Παναγιώτης Αναγνωστόπουλος προσπάθησε να ψαρέψει έναν παλαβό αρχιμανδρίτη, τον Γρηγόριο Δικαίο ή Παπαφλέσσα. Ο παπάς έκανε για λίγο τον χαζό, να δει πού το πήγαινε ο συνομιλητής του. Όταν κατάλαβε, τον άρπαξε από τον λαιμό και τον ανάγκασε να του πει ό,τι ήξερε. Βρήκε τους αρχηγούς και μπήκε στην Ανωτάτη Αρχή με το «έτσι θέλω».

Οι ηγέτες της οργάνωσης μαζεύτηκαν στην Κωνσταντινούπολη, κάτω από τη μύτη των Τούρκων. Η σύσκεψη ήταν θυελλώδης. Ο Τσακάλωφ αντιμετώπιζε ακόμα και το ενδεχόμενο

της διάλυσης. Στις 22 Σεπτεμβρίου του 1818, πάρθηκε η μεγάλη απόφαση: Θα προχωρούσαν. Ρίχτηκαν με ανανεωμένο ενθουσιασμό στη μεγάλη προσπάθεια. Οι μυήσεις μελών προχώρησαν με γρήγορους ρυθμούς. Στα 1819, στην Ανώτατη Αρχή μπήκε κι ο Γεώργιος Λεβέντης. Στα 1820, τα ενεργά μέλη της οργάνωσης ξεπερνούσαν τα 3.000. Η οργάνωση άπλωνε τα πλοκάμια της σ' ολόκληρη τη βαλκανική χερσόνησο. Ηγεμόνες, διπλωμάτες, οπλαρχηγοί, ιερωμένοι αλλά και απλοί άνθρωποι είχαν δώσει τον ιερό της όρκο και περίμεναν το σύνθημα. Χρειαζόταν, όμως, ένας επιφανής αρχηγός. Σε σύσκεψη των ηγετών της οργάνωσης, στις 18 Σεπτεμβρίου του 1818, είχε αποφασιστεί να προταθεί η αρχηγία του αγώνα στον Έλληνα υπουργό Εξωτερικών της Ρωσίας, Ιωάννη Καποδίστρια. Επρόκειτο για «άνδρα σημαντικόν και άξιον της εμπιστοσύνης του Ελληνικού Έθνους», όπως γράφει ο Εμμανουήλ Ξάνθος.

Εφοδιασμένος με μια συστατική επιστολή του Ανθιμου Γαζή, ο Εμμανουήλ Ξάνθος έφτασε στην Πετρούπολη, στις 15 Ιανουαρίου του 1820. Την επομένη, 16 του μήνα, υπέβαλε αίτηση να δει τον υπουργό. Ο Ιωάννης Καποδίστριας τον δέχτηκε κι άκουσε με προσοχή την πρότασή του. Ο Ξάνθος ζήτησε, ακόμη, να μεσολαβήσει ο υπουργός στον τσάρο για μυστική βοήθεια σε χρήματα και όπλα. Ο Καποδίστριας υποσχέθηκε να το σκεφτεί. Ξανασυναντήθηκαν τον Φεβρουάριο. Ο Καποδίστριας εξήγησε πως ο τσάρος Αλέξανδρος Α' ήταν αντίθετος με κάθε επαναστατική ενέργεια και γι' αυτό έκρινε σκόπιμο να μη δεχτεί την τιμητική πρόταση: Καλύτερα θα βοηθούσε την επανάσταση ως υπουργός του τσάρου παρά ως πρώην υπουργός.

Οι φιλικοί στράφηκαν στον στρατηγό και υπασπιστή του τσάρου, Αλέξανδρο Υψηλάντη, που με προθυμία δέχτηκε την πρόταση. Στις 12 Απριλίου 1820, ο Υψηλάντης έγινε αρχηγός της Φιλικής Εταιρείας. Στις 7 Οκτωβρίου, ενέκρινε το σχέδιο δράσης, που είχαν ετοιμάσει ο Γρηγόριος Παπαφλέσσας και ο Γεώργιος Λεβέντης (το «σχέδιον γενικόν», όπως ονομάστηκε, που όριζε «ημέρα Χ» την 25^η Μαρτίου του 1821). Ξεκινούσε η μεγάλη προσπάθεια.

Το σχέδιο προέβλεπε πολλαπλά χτυπήματα κατά των Τούρκων: Αρχικά, εξέγερση των Σέρβων και Μαυροβουνίων, έπειτα επανάσταση στη Μολδοβλαχία, κατάληψη της Ηπείρου με την ευκαιρία της εξέγερσης του Αλή πασά και πυρπόληση του τουρκικού στόλου στην Κωνσταντινούπολη. Κι ενώ θα συνέβαιναν όλα αυτά, θα σηκωνόταν η επανάσταση της κύριας Ελλάδας με επίκεντρο την Πελοπόννησο όπου έπρεπε να φτάσουν έγκαιρα ο Αλέξανδρος Υψηλάντης και ο Παπαφλέσσας.

Ο Παπαφλέσσας ήταν στην Πελοπόννησο από τα μέσα Δεκεμβρίου 1820 αλλά ο Υψηλάντης όχι.

(τελευταία επεξεργασία, 31 Δεκεμβρίου 2020)